

**KANGASALAN KUNTA/
SOSIAALI JA TERVEYSKESKUS**

**EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ JA
PÄIHDEPALVELUT
KANGASALLA**

JOHDANTO

1	EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ.....	4
1.1	Varhaisen puuttumisen periaate.....	4
1.2	Ehkäisevä päihdetyö	4
1.3	Lapset ja nuoret.....	5
1.3.1	Vanhempien vastuu.....	5
1.3.2	Äitiys- ja lastenneuvolat.....	5
1.3.3	Koulu ja oppilashuolto	6
1.3.4	Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto.....	7
1.3.5	Vapaa-aikapalvelut	8
1.3.6	Lastensuojelu	8
1.3.7	Poliisi	9
2	PÄIHTEIDEN KÄYTTÄJIEN HOITONOHJAUS- JA PALVELUT.....	10
2.1	Päihdeidenkäyttäjien palvelu- ja hoitoverkosto.....	10
2.1.1	Kuntoutussuunnitelma ja verkostokokous	11
2.2	Päihdehuollon hoitoketjut	12
2.2.1	Avopalvelut	13
2.2.2	Laitoskuntoutus	16
2.2.3	Opioidiriippuvaisten korvaushoito	17
2.2.4	Alaikäisten päihdehoito.....	19
2.2.5	Asumispalvelut	20

LIITTEET:

Liite 1: Päihdeasiain neuvonta ja hoitopaikat

Liite 2: Päihdeitä koskeva lainsäädäntö ja linkkejä

Liite 3: Päihdehuolto-kuntoutussuunnitelmalomake

Liite 4: Mainiemen kuntoutumiskeskuksen esitieto/kuntoutussuunnitelma lomake

Liite 5: Lastensuojeluilmoituslomake

Liite 6: Kysely alkoholinkäytöstä/Audit-lomake

Liite 7: Kysely tupakan, lääkkeiden ja huumeiden käytöstä

JOHDANTO

Kangasalan kunnan Ehkäisevän päihdetyön työryhmässä on edustajat sosiaali- ja terveystoimesta, sivistyskeskuksesta, nuorisotoimesta, seurakunnasta ja poliisista. Työryhmän toimesta on vuodesta 2001 alkaen kuvattu Kangasalan päihdepalvelut oppaassa, joka on jaettu kunnassa toimiville ammattihenkilöille. Nyt päivitetty opas on ammattilaisten ja kuntalaisten käytössä Kangasalan kunnan nettisivuilla.

http://www.kangasala.fi/sosiaali_ja_terveys/sosiaalityon_palvelut/paihdepalvelut/

Opas antaa tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdepalveluista Kangasalla. Tavoitteena on, että kuntalaiset tietävät, miten hakeutua päihdehoitoon ja että työssään päihdeongelmaisen asiakkaan kohtaava työntekijä tuntee päihdepalvelut ja hoitoonohjauksen kunnan eri sektoreilla riittävän hyvin, jotta päihdeongelma tunnistetaan ja hoito voidaan aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen periaate on keskeinen päihteidenkäytön ennaltaehkäisyssä ja hoidon käynnistämisessä. Jokainen päihteidenkäyttäjän kohtaava työntekijä voi olla avainasemassa.

Kangasalla painotetaan laajaa ja monipuolista yhteistyötä sekä yhteistyön kehittämistä eri toimijoiden välillä, ennaltaehkäisevän työn merkitystä sekä tarpeenmukaisten hoitomahdollisuuksien järjestämistä. Syksyllä 2010 on kehitetty malli varhaiseen puuttumiseen nuorten päihteiden käyttöön, joka löytyy edellä mainitusta kohdasta kunnan nettisivuilta.

Myös Kangasalla päihteisiin liittyvät ongelmat näkyvät monilla toimialoilla. Päihdekäytön ja hoidon tarpeiden kartoittaminen, tiedottaminen ja kehittämistyö ovat tärkeitä haasteita päihteidenkäyttöä ja siihen liittyviä erilaisia riskejä ja haittoja vähennettäessä.

Kangasalan Ehkäisevän päihdetyön työryhmä

Kangasalla, 10/2011

1 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

1.1 Varhaisen puuttumisen periaate

Perustason palvelut ovat avainasemassa päihteiden käytön ehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa. Perustason palveluita ovat esimerkiksi sosiaali-, terveys-, koulu- ja nuorisotoimi. Varhainen puuttuminen edellyttää riskin havaitsemista ja kykyä toimia välittömästi. Päihdeasian puheeksi ottaminen ja mini-interventiomenetelmä vakiinnutetaan normaaleiksi työkäytännöiksi.

Varhaisen puuttumisen periaate päihdetyössä edellyttää usein viranomaisyhteistyötä. Lainsäädäntö määrittää asiakasta koskevan tiedon antamisen viranomaisten kesken. Potilasasiakirjoihin sisältyvää tietoa voidaan aina antaa asiakkaan luvalla muille viranomaisille. Saman lain mukaan voidaan kuitenkin antaa tietoja niille viranomaisille, joilla on tiedonsaantiin laissa säädetty oikeus.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (20 §) velvoittaa antamaan tietoja sosiaaliviranomaiselle, jos lapsen etu sitä vaatii.

Lastensuojelulaki velvoittaa jokaista varhaiseen puuttumiseen ja se syrjäyttää muiden lakien määräykset vaitiolovelvollisuudesta.

1.1.2008 voimaan tullut lastensuojelulaki määrittää entistä laajemmin ilmoitusvelvollisuuden (25 §), joka koskee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöä, opetus-, nuoriso- ja poliisitointa, uskonnollisia yhteisöjä, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä näiden luottamustointa hoitavia henkilöitä sekä myös terveydenhuollon yksityisiä ammatinharjoittajia ja palveluntuottajia. Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka henkilö on saanut tehtävässään lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muu henkilö, naapuri tai omainen voi tehdä lastensuojeluilmoituksen salassapitovelvoitteiden estämättä.

Perusopetuslaki (40 §) mahdollistaa oppilashuoltotyöryhmän työskentelyn salassapitolainsäädännön estämättä.

Raittiustyölain mukaan raittiustyön tarkoituksena on totuttaa kansalaiset terveisiin elämäntapoihin ohjaamalla heitä välttämään päihteiden ja tupakan käyttöä. Yleisten edellytysten luominen raittiustyölle on ensisijaisesti valtion ja kuntien tehtävänä.

1.2 Ehkäisevä päihdetyö

Kangasalla toimii ehkäisevän päihdetyön yhteistyöryhmä, mihin kuuluvat edustajat sosiaali-, terveys-, koulu ja nuorisotoimista sekä poliisista ja seurakunnasta. Työryhmän tavoitteena on tukea kuntalaisia ja kunnan eri viranomaisia päihdeasiassa koulutuksen ja toimintojen avulla. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilönä toimii sosiaalikeskuksen aikuissosiaaliryöntekijä.

Tässä oppaassa kerrotaan erityisesti ehkäisevästä työstä lasten ja nuorten parissa, mikä on pääpainopistealue ehkäisevässä päihdetyössä. Aikuisten

parissa tehtävä ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Sisältönä on mm. mini-interventiomallin juurruttaminen työpaikoille ja koulutukset.

1.3 Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten parissa tapahtuva kaikenlainen toiminta, mikä vahvistaa itsetuntoa, sosiaalisia taitoja, yhteenkuuluvuuden tunnetta, mahdollistaa mielekkään tekemisen ja seikkailunhalun tyydyttämisen myönteisillä tavoilla, on myös ehkäisevää päihdetyötä.

Riskitilanteessa olevien lasten ja nuorten tunnistaminen ja varhaisvaiheen käyttöön puuttuminen on keskeinen osa ehkäisevää päihdetyötä. Lapsia ja nuoria tulee ohjata ja tukea vaihtoehtojen löytämisessä jo ennen kuin varsinaisia ongelmia ehtii kehittyä. Vanhempien, opettajien ja muiden viranomaisten yhteistyö on edellytys varhaiselle puuttumiselle.

1.3.1 Vanhempien vastuu

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta. Tämä koskee myös päihteiden käyttöä. Vanhemmilla on oikeus ja velvollisuus puuttua alaikäisten lasten päihteiden käyttöön ja ohjata lapsiaan terveiden elämäntapojen omaksumisen suuntaan. Koulu ja muut viranomaiset ovat tukena vanhempien kasvatustyössä.

1.3.2 Äitiys- ja lastenneuvolat

Äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaita pyydetään täyttämään esitietolomake (ks. liite 7) äitiysneuvolaan ilmoittautumisen yhteydessä. Esitietolomakkeessa kysytään molempien vanhempien päihteidenkäyttö ja tupakointi ja tarvittaessa terveydenhoitaja keskusteleo vanhempien riskikäytöstä. Seulonnan lisäksi perheet saavat Odottavan äidin ja isän -kansion, jossa annetaan tietoa myös päihteistä. Mikäli terveydenhoitaja havaitsee ongelmia (perheen ja erityisesti) äidin päihteiden käytössä, hänet ohjataan TAYS:n äitiyspoliklinikalle. Lapsen syntymän jälkeen terveydenhoitaja tekee kotikäynnin/-käyntejä perheen luokse, jolloin voidaan keskustella perheen mahdollisista ongelmista ja ohjata tarvittaessa muiden tukipalveluiden tai hoidon piiriin. Terveydenhoitaja osallistuu tarvittaessa verkostokokouksiin jossa käsitellään perheen tukemista ja päihdeongelman hoitoa. Jos terveydenhoitaja saa tietää raskaana olevan äidin päihteiden käytöstä, äiti ohjataan TAYS:n äitiyspoliklinikalle tai vauvaperheyksikköön. Poliklinikalla seurataan raskauden kulkua, äidin ja vauvan hyvinvointia. Poliklinikalla valmistellaan tarpeen mukaan äidin päihdehoito tai muu raskauden-aikainen hoito ja tuki. Mikäli äiti ei kykene noudattamaan raskauden-aikaista tai jälkeistä päihteettömyyttä tai muutoin vakavasti vaarantaa vauvan terveyden, otetaan välittömästi yhteyttä sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijään.

Äitiysneuvolan ja äitiyspoliklinikan työntekijät tekevät yhteistyötä sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa, jotta äidille ja mahdollisesti muulle perheelle voidaan suunnitella tarvittavat lastensuojelun tukipalvelut. Mikäli äiti ja/tai muu perhe tarvitsee lastensuojelun avoimuollon tukipalveluita

tai laitoshoidon raskauden aikana, tarvitaan suunnitelmaa varten sosiaalikeskuksen päätös ja maksusitoumus.

Lapsen syntymän jälkeen äitiysneuvolasta tehdään vielä kotikäynti/käyntejä lapsen perheeseen ja tämän jälkeen perhe siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi. Tiedot äidin ja/tai isän päihteidenkäytöstä tai päihdehoidosta siirtyy äitiysneuvolasta lastenneuvolaan.

Lastenneuvolassa tehdään lapsen ikäkausitarkastuksia kouluikästä asti. Lapsen toiseen ikävuoteen asti terveydenhoitajan tarkastuksia tehdään useita kertoja vuodessa ja tämän jälkeen vuosittain. Terveydenhoitaja seuraa lapsen kehitystä ja hyvinvointia sekä keskustele vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Terveystarkastuksissa käytettävissä kaavakkeissa kysytään perheiden päihteiden käyttöä. Mikäli terveydenhoitaja havaitsee lapsen kehityksessä ja/tai hoidossa laiminlyöntiä tai vanhempien ongelmia (esimerkiksi runsasta päihteiden käyttöä), jotka voivat vaikuttaa kielteisesti lapsen hyvinvointiin, hän voi neuvoa ja keskustella vanhempien kanssa perheen olosuhteista. Tarvittaessa terveydenhoitaja ohjaa perheen muiden tukipalveluiden tai hoidon piiriin. Terveydenhoitaja osallistuu tarvittaessa verkostokokouksiin, joissa käsitellään perheen tukemista ja päihdeongelman hoitoa.

1.3.3 Koulu ja oppilashuolto

Koulun merkitys ehkäisevän päihdetyön tekijänä on suuri. Koulun terveystieteiden tehtävänä on tukea oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä sekä terveyttä edistävää käyttäytymistä. Yleistavoitteena on, että nuori oppii sekä oman että ympäristönsä terveyden ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät perustiedot, -taidot ja toimintavalmiudet, pitää niitä oman ja ympäristönsä hyvinvoinnin näkökulmasta merkityksellisinä ja kykenee käyttämään näitä valmiuksia voimavarana elämän eri vaiheissa.

Viidennellä luokalla opetetaan perustiedot tupakan, alkoholin ja huumeiden vaikutuksista terveyteen. Seitsemännellä luokalla käsitellään terveystiedossa syvällisemmin ja laajemmin tupakkaan ja alkoholiin liittyviä asioita ja yhdeksännellä huumeisiin liittyviä asioita. Opetuksessa käsitellään asiantietoa päihteistä ja niihin liittyvästä lainsäädännöstä, harjoitellaan päihteistä kieltäytymistä ja yritetään poistaa nuorten päihteiden käytön yleisyyteen liittyvää joukkoharhaa.

Oppilashuolto tekee työtä koulunkäyntivaikeuksien ehkäisemiseksi, poistamiseksi ja vähentämiseksi. Pyrkimyksenä on lapsen ja nuoren terveen kasvun tukeminen, joka parhaiten myös ehkäisee päihteiden käyttöä. Ongelmien mahdollisimman varhainen havaitseminen on tärkeää. Tavoitteena on löytää keinot lasten ja nuorten tukemiseen riskitilanteissa.

Kouluilla voidaan järjestää teemapäiviä yhteistyössä muiden tahojen kanssa, jolloin on mahdollista tehdä ennaltaehkäisevää työtä myös lasten ja nuorten päihteidenkäytön suhteen. KiVa-koulu, Hobbaritoiminta ja tuki- ja kummioppilastoiminta tukevat omalta osaltaan lasten ja nuorten itsetunnon kehitystä, millä voidaan vaikuttaa positiivisesti päihteistä kieltäytymiseen tai ensimmäisten kokeilujen siirtämiseksi myöhempään ikään.

Kun lapsen/nuoren päihteiden käyttö havaitaan, asia otetaan keskusteluun oppilaan, luokanvalvojan, vanhempien ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Jos oppilaan päihteidenkäyttö näkyy koulussa tai huoli on muutoin suuri, tehdään lastensuojeluilmoitus.

Koulukuraattorit ja kouluterveydenhoitajat selvittävät heillä käyvien oppilaiden päihteidenkäyttöä osana elämäntilanteen kartoitusta. He myös tarjoavat ohjausta oppilaille ja vanhemmille päihteidenkäytön vaikutuksista lapseen ja nuoreen. Tarvittaessa oppilas ohjataan esimerkiksi A-klinikan nuorisoasemalle.

1.3.4 Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto vastaa peruskoulun oppilaiden terveydenhuollosta. Opiskeluterveydenhuolto vastaa lukion ja ammattiopiston opiskelijoiden terveydenhuollosta. Kouluterveydenhoitaja osallistuu koulun päihteettömyyttä edistäviin terveystarkastuksiin ja teemapäiviin sekä vanhempainiltoihin.

Oppilas kutsutaan terveystapaamiseen tai -tarkastukseen pääsääntöisesti joka vuosi peruskouluajaksi. Vanhemmat vastaavat oppilaan terveystarkastuksessa kysymyksiin perheen päihteiden käytöstä 1., 5. ja 7. luokkien terveystarkastusten yhteydessä. Näihin tarkastuksiin vanhemmat myös kutsutaan mukaan. Kyselyn pohjalta terveydenhoitaja keskustelee vanhemman kanssa. Päihdeongelman myöntävät vanhemmat ohjataan avun piiriin.

Alakoulun viimeisistä luokista eteenpäin kysytään oppilaalta päihteidenkäytöstä sekä keskustellaan päihteiden käytön haitoista ja päihteettömyyden eduista. Kouluterveydenhuollossa käytetään päihteiden käytön seulontamenetelmänä 8. luokan terveystarkastuksessa Nuorten päihdemittaria. Opiskeluterveydenhuollossa käytetään AUDIT-kyselyä (Liite 6) sekä kyselyä tupakan ja huumeiden käytöstä (Liite 7). Kyselyn vastausten perusteella terveydenhoitaja keskustelee nuoren kanssa päihteistä, päihteiden käytön haitoista ja päihteettömyyden eduista. Päihteetöntä nuorta motivoidaan jatkamaan samalla tavalla; päihteitä käyttävän nuoren kanssa asiasta puhutaan perusteellisemmin ja vakavammin. Ohjannan tukena käytetään valistusmateriaalia. Nuoren voimavarat kartoitetaan, ja toiminta jatkossa ohjautuu sen mukaan. Voimavaraista nuorta seurataan ja tuetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä koulukuraattorin avulla.

Jos nuori käyttää päihteitä säännöllisesti ja huolta herättävästi, tehdään yhteistyötä vanhemman kanssa. Tarvittaessa koululääkäri arvioi nuoren tilannetta. Tarvittaessa nuori ohjataan muille hoitotahoille (esimerkiksi sosiaalitoimelle, perheneuvolaan, nuorisopsykiatriseen työryhmään, nuorisoasemalle, päihdesairaanhoidajalle, mielenterveystoimistoon). Lastensuojeluilmoitus tehdään alle 18-vuotiaasta nuoresta, joka käyttää päihteitä runsaasti, ei motivoitu yhteistyöhön ja jonka elämänhallinnassa on monenlaista huolta. Jatkossa tehdään yhteistyötä eri viranomaisstahojen kanssa. Tarvittaessa nuoren asiaa käsitellään koulussa oppilas/opiskelijapalaverissa tai koulun oppilas/opiskelijahuoltotyöryhmässä, jossa on edustettuna koulun opetushenkilökuntaa, koulukuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi ja tilanteen mukaan sosiaalitoimen tai muiden tarpeellisten tahojen edustajia.

1.3.5 Vapaa-aikapalvelut

Vapaa-aikapalvelut tarjoaa nuorille mahdollisuuden mukavaan yhdessäoloon valvotusti ja turvallisesti. Vapaa-aikapalveluiden toiminnassa tuetaan nuorten päihteetöntä vapaa-ajan viettoa. Nuorisotilatoiminnassa on ehdoton nollatoleranssi kuten myös kaikissa vapaa-aikapalveluiden järjestämissä tapahtumissa. Päihteettömyyttä varmistetaan puhalluttamalla nuoria. Nuorisotiloilla toteutetaan tietoiskuja päihteiden haitoista.

Päihteetöntä nuoruutta pyritään tukemaan myös yhteistyöllä vanhempien kanssa. Nuorisotiloille päihtyneenä pyrkivästä nuoresta ilmoitetaan vanhemmille. Myös vapaaehtoiset vanhemmat toimivat välillä valvojina nuorisotiloilla. Nuorisotilojen aukioloaikoja on pidennetty ja nuorten vapaa-ajalle pyritään löytämään mielekästä tekemistä ja ehkäisemään alueella esiintyvää levottomuutta. Vapaa-aikaohjaajat partioivat ajoittain Kangasalan alueella.

Seurakunnan ja kunnan yhteinen erityisnuorisotyöntekijä kiertää nuorten keskuudessa iltaisin ja viikonloppuisin. Erityisnuorostotyön tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja kannustaa nuoria päihteettömään vapaa-aikaan.

1.3.6 Lastensuojelu

Lastensuojelun tavoitteena on turvata kaikille lapsille oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Tavoitteena on myös edistää lasten hyvinvointia, kehittää palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttaa yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua.

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sisältää seuraavia palveluja:

- lastensuojelutarpeen selvitys
- avohuollon tukitoimet
- lapsen kiireellinen sijoitus
- huostaanotto ja sijaishuolto sekä
- jälkihuolto.

Lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus puuttua lapsen/nuoren tilanteeseen, jos

- kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen ja nuoren terveyttä tai kehitystä
- jos lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa vakavasti omaa terveyttään ja kehitystään

Lastensuojeluasiakkuus alkaa joko lastensuojeluilmoituksella (ks. sivu3) tai vanhemman tai lapsen/nuoren omalla yhteydenotolla. Ilmoituksen tai hakemuksen saatuaan sosiaalityöntekijät tapaavat lasta/nuorta ja vanhempia ja tekevät yhdessä suunnitelman nuoren tukemiseksi erilaisin avohuollon tukitoimin. Seuraavassa esimerkkejä avohuollon tukitoimintana annettavista palveluista:

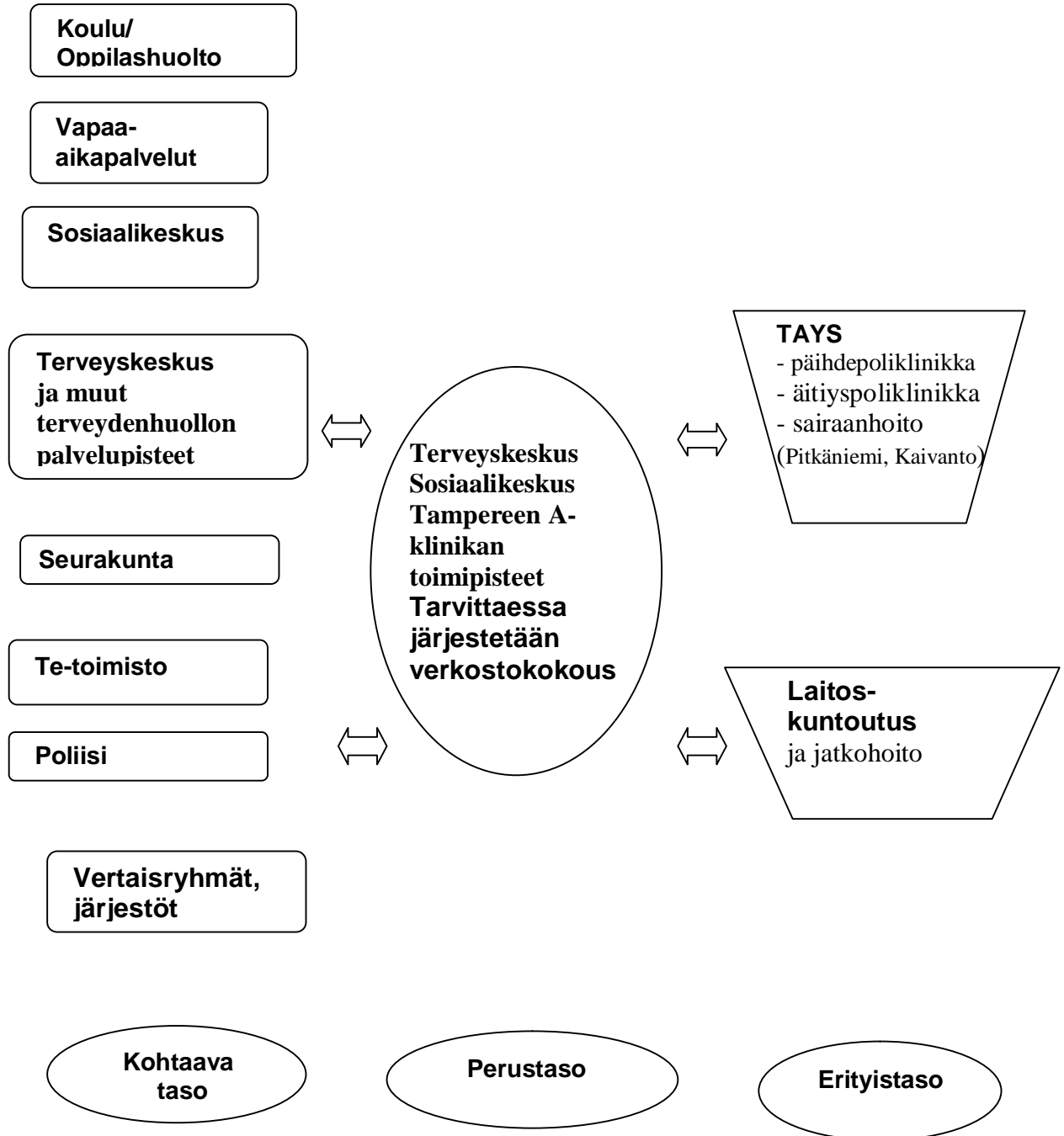
- neuvottelu/ keskustelu sosiaalityöntekijän kanssa sosiaalitoimistossa tai kotona, verkostotapaamiset
- perhetyö
- tukiperhe tai tukihenkilö
- koulunkäynnin tukeminen yhdessä kouluviranomaisen kanssa
- harrastusten tukeminen
- lomatoiminta, leirit, retket

1.3.7 Poliisi

Poliisi toteuttaa päihteiden vastaista työtä toimimalla valistus/laillisuus-kasvattajana eri oppilaitoksissa ja järjestää erilaisia päihdeluentoja. Poliisi valistaa myös huumeisiin ja muihin päihteisiin liittyvästä lainsäädännöstä. Poliisi organisaationa julkaisee ja jakaa erilaisia tiedotteita, joissa kerrotaan päihteistä ja erilaisista neuvonta- ja tukipaikoista. Poliisi osallistuu sidosryhmien (esim. koulu-, nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimi) palavereihin ja hankkeisiin.

2 PÄIHTEIDEN KÄYTTÄJIEN HOITONOHJAUS- JA PALVELUT

2.1 Päihteidenkäyttäjien palvelu- ja hoitoverkosto

Päihdekäyttäjien hoitoverkostokaaviossa kuvataan kohtaavan tason, perustason ja erityistason toimijat ja toimintamallit Kangasalla. Kohtaavalla tasolla on keskeinen merkitys varhaisessa päihdeongelmaan puuttumisessa ja hoitoon motivoinnissa. Kohtaavan tason työntekijät tarvitsevat selkeää tietoa päihdehoidon mahdollisuuksista, jotta ensimmäinen interventio ja kartoitus päihdeongelmaisen tilanteesta toteutuu. Kohtaavalla tasolla ja perustasolla päihdeongelmaisen hoito, tukeminen ja motivointi toteutuu peruspalveluiden piirissä.

2.1.1 Kuntoutussuunnitelma ja verkostokokous

Päihdehoito perustuu hoitosuunnitelmaan, joka laaditaan yhdessä asiakkaan ja tilanteen mukaan hänen läheistensä ja hoitoon osallistuvien työntekijöiden kesken ns. verkostokokouksessa. Hoitosuunnitelmassa selvitetään mm. asiakkaan terveydellinen, sosiaalinen, taloudellinen ja ammatillinen tilanne sekä hoidon ja kuntoutuksen tavoitteet. Keskeistä on selvittää asiakkaan omat tavoitteet ja niihin sitoutuminen.

Aloitteen päihdehoidon tarpeen selvittämistä ja verkostokokouksen järjestämistä varten voi tehdä kuka tahansa kohtaavan tason työntekijä yhdessä asiakkaan kanssa Lähettävän tahon (sosiaali- tai terveystoimi) on huolehdittava siitä, että asiakkaalla on kuntoutussuunnitelma ennen hoitoon lähettämistä. (ks. liitteet 3 ja 4)

Kangasalan sosiaali- ja terveystoimen peruspalveluiden piiristä ohjataan erityistason palveluihin ne päihdeongelmaiset, jotka tarvitsevat laitoskuntoutusta. Seuraavassa kaaviossa on esitetty Kangasalan kunnan päihdepalvelut, joihin päihteidenkäyttäjät ohjataan.

KANGASALAN KUNNAN PÄIHDEPALVELUT

AVOPALVELUT:

TERVEYSKESKUS:

- ohjaus ja neuvonta; käynnit omalääkärillä ja päihdesairaanhoidajalla

- avokatkaisu
- vieroitus- ja korvaushoito

SOSIAALIKESKUS: ohjaus, neuvonta, päihdepalvelutarpeen arviointi, sosiaalityö, maksusitoumusasiat

KANGASALAN SEURAKUNTA:

- neuvonta ja ohjaus, diakoniatyö
- leirit ja saunapäivät

A-KLINIKKA/TAMPERE

- Päiväosasto
- Nuorisoasema
- Matala
- Nervi

VERTAISTUKIRYHMÄT KANGASALLA:

- AA- Kangasala
- A- Kilta

LAITOSKUNTOUTUS:

TERVEYSKESKUS

- katkaisuhoito vuodeosastolla

A-KLINIKAN KUNTOUTUMISKESKUS: Katkaisuhoito ja laitoskuntoutus
TAYS

- hoitajakset Pitkäniemen sairaalassa

KAIVANNON SAIRAALA

- katkaisuhoito, huumevieroitushoito
- korvaushoidon aloitus ja tehostusjakset
- päihdepsykiatrinen kuntouttava hoito

**MAINIEMEN KUNTOUTUMISKESKUS TAI MUU SOSIAALITOIMEN
HYVÄKSYMÄ LAITOSKUNTOUTUSPAIKKA**

JATKOHOITO

Intervallijakset Mainiemessä ja Kaivannossa, terveyskeskuksen päihdetyö, A-Klinikka, AA-ryhmä, A-kilta, NA-ryhmät Tampereella, sosiaalityö

2.2.1 Avopalvelut

TERVEYSKESKUS

Avoterveydenhuolto

Omalääkärin ja/tai päihdehoitoon perehtyneen sairaanhoitajan neuvonta, ohjaus, avokatkaisu ja hoito tapahtuvat vastaanottokäynneillä. Terveyskeskuksen päivystyksessä voidaan aloittaa avokatkaisu tai ohjata laitostatkaisuhuoltoon. Seuranta tai jälkihoito voi jatkua laitospäihdehoidon jälkeen sairaanhoitajan vastaanotolla. Omalääkäri ja päihdesairaanhoitaja hoitavat rattijuopumuksen vuoksi vastaanotolle ohjatun asiakkaan seurannan. Omalääkäri kirjoittaa vaatimusten mukaan toteutuneen seurannan jälkeen vaaditun ajokorttitodistuksen poliisille toimitettavaksi.

Aikuisneuvonnan terveydenhoitajat antavat vastaanotolla ohjausta ja voivat osallistua esimerkiksi katkaisu- tai laitoshoidon jälkihoitoon. Terveysneuvojat tekevät myös yhteistyötä kotihoidon henkilökunnan kanssa erityistilanteissa päihdeongelmaisen kotihoidon tukemiseksi ja laitoshoidon ehkäisemiseksi. Terveysneuvojat voivat tukea päihdeongelmaisen omaisia.

Terveyskeskuksessa järjestetään tarvittaessa verkostokokous päihdeongelmaisen tilanteen kartoittamiseksi ja hoitosuunnitelman laatimiseksi.

Työterveyshuolto

Työterveyshuollossa on käytettävissä lääkärin ja työterveyshoitajan palvelut. Työterveyshuollossa toteutetaan päihteiden käytön vähentämiseen liittyvää ohjausta ja seurantaa.

Kaikille asiakkaille tehdään audit-päihdekysely (ks. liite 6) päihteiden käytön arvioimiseksi ja mahdollisimman varhaisen päihteiden ongelmakäytön havaitsemiseksi. Asiakkaille voidaan tehdä tarvittavat laboratoriotutkimukset ja antaa keskusteluapua.

Työpaikoilla tulee olla hoitonojhaussuunnitelma, jonka mukaan toimitaan päihdeongelman ilmetessä. Hoitonojhaussuunnitelmassa määritellään toimenpiteet, miten toimitaan, kun työntekijä on päihtyneenä tai krapulassa työpaikalla tai hänellä on epämääräisiä poissaoloja. Ensi vaiheessa esimies keskustelee työntekijän kanssa työpaikalla ja tiedottaa seuraamuksista, jos ongelma jatkuu.

Mikäli yrityksessä tehdään huumeseulontoja, niin työpaikalla on oltava päihdeohjelma.

Jos ongelma uusiutuu, otetaan yhteys työterveyshuoltoon ja sovitaan palaveri, jossa on mukana asianomainen, työnantajan edustaja, työterveyshoitaja, mahdollisesti työterveyslääkäri ja asianomaisen luottamusmies ja tarvittaessa joku muu henkilö. Palaverissa laaditaan kirjallinen hoitonojhaussopimus, jota seurataan sovitun ajan, joka on yleensä kaksi vuotta. Palaverissa sovitaan, missä avohoitokäynnit toteutetaan, esimerkiksi Kangasalla työterveyshuollon terveydenhoitajan tai terveyskeskuksen päihdetyöhön perehtyneen sairaanhoitajan luona tai A-klinikalla. Hoito-ohjelma voi sisältää myös laitoshoidtoa.

SOSIAALIKESKUS

Sosiaalityö

Päihdehoidon palveluiden piiriin hakeudutaan yleensä oma-aloitteisesti ja asiakkaan pyynnöstä tai läheisten toivomuksesta. Mikäli kyseessä on lapsen tai nuoren vakavasta päihdeongelmasta, asiakkuus saattaa alkaa lastensuojeluilmoituksesta. Hoitoon hakeutuminen on luottamuksellista ja salassapitosäädösten alaista.

Päihdeasioista vastaavat sekä aikuissosiaalityöntekijät että lapsiperheiden sosiaalityöntekijät. Sosiaalityöntekijä järjestää tarvittaessa verkostokokouksen, jossa tehdään asiakas- ja kuntoutussuunnitelma. Sosiaalityössä pyritään tukemaan koko perhettä erityisesti lasten tilanne huomioiden.

Päihdepalvelut sosiaalityössä:

- keskustelut päihteiden käytön haitoista itselle ja läheisille
- hoidontarpeen arviointi
- asiakkaan motivointi, ohjaus hoitoon sekä tarpeen mukainen verkostoyhteistyö läheisten ja muiden hoitavien tahojen kanssa
- katkaisuhoidon ja laitostuntoutuksen sekä päihdeongelmaisten asumispalvelujen järjestäminen (hoitopaikan varaaminen, maksusitoumus kunnan maksusuuteen ja tarvittaessa asiakasmaksuun)
- jatkohoidon suunnittelu yhdessä asiakkaan ja lähiverkoston kanssa
- päihdeperheen lasten tilanteen arviointi lastensuojelun näkökulmasta ja erilaisten tukitoimien tarjoaminen ja asiakassuunnitelman laatiminen
- alaikäisten päihteidenkäyttäjien lastensuojelutarpeen arviointi ja lapsen/nuoren sijoittaminen tarvittaessa laitostuntoutukseen lastensuojelulain perusteella

TAMPEREEN A-KLINIKAN AVOPALVELUT

Kangasalan kunta ostaa A-klinikkapalvelut Tampereelta. Kangasalalaiset voivat käyttää kaikkia muita A-klinikan palveluja paitsi K-klinikan palveluja. Avopalvelut ovat maksuttomia muilta osin paitsi päiväosastohoito.

A-Klinikka

A-klinikan palvelut ovat arviointi, lyhyt tai pitkä terapia, lyhyt tai pitkä vieroitus ja asiantuntijapalvelut. Työskentely on moniammatillista (sosiaaliterapeutit, sairaanhoitajat ja lääkäri). Palvelut on suunnattu yli 25-vuotiaille ja heidän läheisilleen.

Nuorisoasema

Nuorisoaseman palvelut ovat tilanteen kartoitus, arviointi, yksilö- ja perhekäynnit, polikliininen katkaisu- ja vieroitushoito. Työskentely on moniammatillista (sosiaaliterapeutit, sairaanhoitaja ja lääkäri). Palvelut on suunnattu alle 25-vuotiaille ja heidän läheisilleen.

Matala

Matala on palvelupiste huume-, lääke- ja sekakäyttäjille sekä heidän läheisilleen. Matalan tarjoamat palvelut ovat: keskustelu- ja tukipaikka, puhelinneuvonta, terveysneuvonta, hoidon tarpeen arviointi, motivointi ja jatkohoitoon ohjaus, perhe- ja verkostotapaamiset, vieroitusoireiden hoito, avokatkaisu ja akupunktio. Matala antaa konsultaatioapua ja tekee yhteistyötä muiden päihdeongelmaisia hoitavien tahojen kanssa.

Terveysneuvontapiste Nervi

Nervin tavoitteena on kontaktin saaminen niihin käyttäjiin, jotka eivät ole kiinnittyneet muihin hoitojärjestelmiin. Tavoitteena on myös ehkäistä tartuntatautien leviämistä ja parantaa suonensisäisesti käyttävien narkomaanien elämänlaatua. Nervissä voi vaihtaa käytetyt neulat ja ruiskut uusiin. Nervissä asioidaan nimimerkillä ja siellä voi käydä otattamassa tarttuvien tautien veritestit ja B-hepatiitti rokotukset nimettömänä. Työntekijät opastavat terveydenhoidossa. Halukkaita ohjataan jatkohoitoon.

KANGASALAN SEURAKUNTA

Seurakunnan työntekijöiden (papit, diakoniatyöntekijät ja nuorisotyönohjaajat) kanssa voi keskustella erilaisista elämäntilanteisiin liittyvistä henkisistä, hengellisistä, sosiaalisista tai muista esille tulevista asioista. Diakoniatyöntekijät työskentelevät myös päihteiden ongelmakäyttäjien kanssa. Diakoniatyön järjestämässä Rajattomien leiri- ja saunapäivätoiminnassa pohditaan päihteisiin liittyviä asioita.

Seurakunnan työntekijät voivat tehdä kotikäyntejä ja heille voi varata keskusteluaikoja.

VERTAISTUKITOIMINTA

- **AA-RYHMÄ:** Kangasalla kokoontuu AA-ryhmä lauantaisin klo 16 (käynti Linja-autoaseman takana), joka on miesten ja naisten toveriseura, jossa jaetaan kokemuksia ja pyritään tukemaan päihteettömään elämään. Ainoa jäsenyyden edellytys on halu lopettaa päihteiden käyttö. AA-ryhmä ei ole yhteydessä mihinkään aatteelliseen, uskonnolliseen tai poliittiseen suuntaukseen, järjestöön tai laitokseen. Ryhmän päämäärä on jäsenten raittius ja toisten alkoholistien auttaminen.
- **A-KILTA:** Kangasalan A-killan vertaistukitoiminta on osoitteessa Kuohunharjuntie 15 C 20. Vertaistukiryhmä kokoontuu keskiviikkoisin klo 18. Toimintaa suunnitellaan yhdessä osallistujien tarpeiden mukaan. Kangasalan A-kilta kuuluu A-kiltojen liittoon.
- **PIRKANMAAN SININAUHA RY:n** kanssa on neuvoteltu, että Sininauha alkaa järjestää erilaista päihdekuntoutujien ryhmätoimintaa vuoden 2012 aikana Kuohunharjuntie 15 C 20 tiloissa.
- **NA-ryhmät** kokoontuvat Tampereella

2.2.2 Laitoskuntoutus

KANGASALAN TERVEYSKESKUSSAIRAALA

Omalääkäri ohjaa potilaan tarvittaessa katkaisuhoidon terveystakeskussairaalan osastolle tai Kaivannon sairaalaan. Katkaisuhoidon aikana potilaalla on mahdollisuus tavata päihdehoitoon perehtynyttä hoitajaa tai sosiaalityöntekijää. Katkaisuhoidon aikana ohjataan potilaan tilanteen ja motivaation mukaan jatkohoitoon joko avohoitoon tai laitoshoidon. Katkaisuhoidon aikana voidaan järjestää moniammatillinen verkostokokous. Katkaisuhoidon kestänee yleensä muutamia päiviä, joskus pidemmän aikaa.

TAMPEREEN A – KLINIKAN KUNTOUTUMISKESKUS

A-klinikan kuntoutumiskeskuksen katkaisuhoidon-osasto antaa lyhyttä tai pitkää vieroitushoitoa tai katkaisuhoidon erilaisissa päihdeongelmissa (alkoholi, lääkkeet, sekakäyttö, huumeet). Kuntoutumiskeskuksen kuntoutusosasto antaa pidempiaikaista laitoshoidon. Kuntoutumiskeskuksen palveluihin on haettava etukäteen maksusitoumus kunnan sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijältä. Asiakkaalle laaditaan päihdehuollon kuntoutussuunnitelma. A-klinikan kuntoutumiskeskukseen hakeudutaan sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijän kautta.

MUU PÄIHDEHUOLLON LAITOSKUNTOUTUS

Laitoskuntoutukseen hakeudutaan aina sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijän kautta, vaikka ohjaus tapahtuisikin esimerkiksi omalääkärin tai työterveyslääkärin aloitteesta. Maksusitoumuksesta on sovittava aina ennen laitoskuntoutuksen alkamista. Kuntaosuuden lisäksi asiakas maksaa asiakasmaksun, johon voi pienituloisuudesta johtuen hakea tarvittaessa erikseen toimeentulotukea.

Kangasalan kunta on ollut mukana seudullisessa päihdehuollon laitoskuntoutuspaikkojen kilpailuttamisessa vuonna 2009. Sosiaalikeskus voi antaa kunnan maksusitoumuksen vain kilpailutuksessa hyväksytyihin laitoskuntoutuspaikkoihin.

Kangasalan kunta kuuluu Hämeen päihdehuollon kuntayhtymään, joka ylläpitää Mainiemen kuntoutumiskeskusta, johon ensisijaisesti ohjaa ensisijaisesti ohjataan päihdehuollon laitoskuntoutukseen. Katkaisuhoidon tehdään aina ennen laitoskuntoutukseen hakeutumista avokatkaisuhoidon tai laitoskatkaisuhoidon terveystakeskuksessa tai A-klinikkatoimen kuntoutumiskeskuksessa. Mainiemen kuntoutumiskeskuksessa annetaan päihdehoitoa erilaisissa päihdeongelmissa (alkoholi, lääkkeet, sekakäyttö, huumeet). Asiakkaalle laaditaan päihdehuollon kuntoutussuunnitelmalomake (Liite3) sekä Mainiemen kuntoutumiskeskuksen esitieto/kuntoutussuunnitelmalomake. (Liite 4). Lähettävän tahon tulee huolehtia esitietolomakkeiden täyttamisestä hoitoon lähetettäessä. Asiakas hakee kuntoutuksen ajalta Kelasta kuntoutusrahaa.

TAYS

Omalääkäri tai terveystakeskussairaalan lääkäri arvioi potilaan jatkohoidon tarpeen Pitkäniemen tai Kaivannon sairaalaan. Tällöin potilaan tilanne vaatii yleensä myös psykiatrista hoitoa. Lisäksi Kaivannon sairaalassa annetaan opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitushoito (kts. tarkemmin 2.2.3. Opioidiriippuvaisten hoito).

KAIVANNON SAIRAALA

Kaivannon sairaalan päihdehoitoon erikoistuneet yksiköt ovat:

- Osasto 1A, suljettu vastaanotto-osasto 18 sairaansijaa
- Osasto 1B, suljettu osasto 12 sairaansijaa
- Päihdepsykiatrinen yksikkö, avo-osasto 12 sairaansijaa

Kaivannon sairaalassa toteutetaan seuraavaa päihdehoitoa:

- Alkoholiriippuvaisten katkaisuhuolto on tarkoitettu akuutissa alkoholikierteessä oleville ja kierteen katkaisua tarvitseville.
- Huumevieroitus hoito on tarkoitettu vieroitusstilassa hoitoa tarvitseville huumeaineiden käyttäjille sekä päihteiden sekakäyttäjille. Vieroitus hoitojakson aikana potilasta motivoidaan hoitoon ja suunnitellaan sekä järjestetään mahdollisuuksien mukaan jatko hoito yhdessä lähettäneen tahon työntekijän kanssa. Kaikki opiaattivieroitushoidot tehdään osasto 1A:lla ja niihin hakeudutaan lääkärin läheteellä.
- Opiaattikorvaushoidot on mahdollista aloittaa Kaivannon sairaalassa osasto 1B:llä Tays:n Päihdepsykiatrian poliklinikan arvioinnin/lahetteen jälkeen STM:n opioidiriippuvaisten lääkehoitoa koskevan asetuksen mukaisesti.

- Päihdepsykiatrinen yksikkö

Kaivannon sairaalan päihdepsykiatrinen yksikkö on 12-paikkainen yli 18-vuotiaille mielenterveys- ja päihdeongelmallisille suunnattu hoitopaikka. Hoitoon hakeudutaan lääkärin läheteellä laitoksessa tapahtuvan katkaisu- tai vieroitushoidon jälkeen. Hoito on vapaaehtoista ja vaatii omaa motivaatiota ja sitoutumista. Hoitomalli sisältää sekä yksilö- että ryhmähoitoa. Hoito toteutetaan aina yhteistyössä avohoidon verkoston kanssa.

Kaivannon sairaalan päihdehoitoon tarvitaan aina lääkärin lähete. Hoitoon liittyvistä asioista saa lisätietoja ottamalla yhteyttä ylilääkəriin, poliklinikkahoitajaan, osastonlääkəriin tai osastonhoitajiin.

Tahdosta riippumaton hoito

Päihdehoito voidaan toteuttaa henkilön tahdosta riippumatta, jos hoitoon määräämisen edellytykset täyttyvät. Päihdehoitoon voidaan määrätä terveysvaaran perusteella (päihdehuoltolaki 11 §) tai väkivaltaisuuden perusteella (päihdehuoltolaki 12 §). Suomessa ei päihdehuollon pakkohoitopäätöksiä kuitenkaan ole viime vuosina käytetty eikä Kangasalla ole sopimusta minkään laitoksen kanssa päihdehuollon pakkohoidosta. Mielenterveyslain perusteella voidaan määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon psykiatriseen sairaalaan. Lastensuojelulaissa säädetään alaikäisten tahdosta riippumattomasta hoidosta.

2.2.3 Opioidiriippuvaisten korvaushoito

Opioidiriippuvaisten henkilöiden hoito esitetään vielä erikseen, koska se poikkeaa edellä esitetyistä hoitoketuista. Opioidiriippuvuudella tarkoitetaan pitkäaikaista opiaattien esim. heroiinin ja buprenorfiinin ongelmakäyttöä. Opioidiriippuvaisten henkilöiden korvaushoidosta erällä lääkkeillä säädetään asetuksessa (17.1.2008/33).

Opioidiriippuvaisen henkilön hoitoketju Kangasalla

TERVEYSKESKUS

Arvio korvaushoidon edellytyksistä
Terveyskeskuslääkärille keskitetty hoidon aloittaminen
Hoitosuunnitelman valmistelu yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa
Lähete TAYS:n päihdepoliklinikalle hoidon tarpeen arviointiin

TAYS/päihdepoliklinikka

Hoidon tarpeen arviointi

KAIVANNON SAIRAALA

Hoitosuunnitelman valmistelu
Vieroitushoito ja korvaushoidon suunnittelu ja aloitus sairaalahoidossa

TERVEYSKESKUS JA SOSIAALIKESKUS

Korvaushoito
Hoitosuunnitelma toteutetaan yhdessä asiakkaan, terveyskeskuksen ja sosiaalikeskuksen kanssa

Korvaushoidon edellytykset

Opioidiriippuvaisen henkilön korvaushoidon edellytyksenä on, ettei hän ole vieroittunut opioideista yleisesti käytettyjen hoitomenetelmien avulla. Henkilö on tällöin käyttänyt mahdolliset avohoidon palvelut ja päihdehuollon laitoshoidoa on myös toteutettu tuloksetta. Henkilön motivaatio ja sitoutuminen hoitoon ovat keskeisiä osatekijöitä. Korvaushoito kestää yleensä vuosia.

Korvaushoito voidaan aloittaa henkilöillä, joilla opioidien käytöstä johtuvien haittojen vähentäminen on erityisen tärkeää (mm. tartuntatautien leviämisen ehkäisy, terveyshaitat yms.).

Hoitoon hakeutuminen terveyskeskuksessa

Omalääkäri tai terveyskeskuslääkäri, jolle opioidiriippuvaisten hoidon arviointi on keskitetty, tekee lähetteen TAYS:n päihdepoliklinikalle henkilön korvaushoidon perusedellytysten täytyessä. Terveyskeskuslääkäri tekee yhteistyötä myös terveyskeskuksen päihdehoitajien ja asiakkaan sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa, jotta hoitosuunnitelmaa voidaan valmistella kaikilta osin. Hoidon tulee perustua lääkehoidon lisäksi muuhun lääketieteelliseen ja psykososiaaliseen hoitoon ja kuntoutukseen.

TAYS/päihdepoliklinikka

TAYS:n päihdepoliklinikalla tehdään hoidon tarpeen arviointi ja pidetään verkostokokous, mikäli katsotaan, että henkilö täyttää korvaushoidon edellytykset.

Kaivannon sairaala

Hoito aloitetaan noin 2-4 viikon vieroitushoitajaksoilla, jossa suunnitellaan lääkehoito. Lisäksi pidetään hoitosuunnitelmakokous, jossa mukana ovat myös terveyskeskuksen päihdehoitaja ja mahdollisuuksien mukaan korvaushoidosta vastaava lääkäri sekä sosiaalikeskuksesta asiakkaan sosiaalityöntekijä.

Terveyskeskus ja sosiaalikeskus

Terveyskeskus vastaa korvaushoidon lääkehoidosta ja omalta osaltaan asiakkaan psykososiaalisesta kuntoutuksesta. Terveys- ja sosiaalikeskus vastaavat yhdessä hoitosuunnitelman toteutuksesta. Asiakkaan lääkehoito toteutuu hoitosuunnitelman mukaisesti. Hoitosuunnitelma tarkistetaan vähintään vuoden välein yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. Hoitosuunnitelmassa käsitellään myös toimeentulo-, asunto-, opiskelu- ja työasioita kuntoutuksen edetessä. Mikäli asiakkaalla on lapsia, hoitosuunnitelmaa laadittaessa selvitetään myös lasten tilanne ja heidän avun ja tuen tarpeensa.

Hoidon tavoitteena on henkilön vieroittuminen huumeista ja kuntoutuminen päihdeettömyyteen. Tarvittaessa järjestetään hoidon tehostusjakso Kaivannon sairaalassa tai hoito keskeytetään, mikäli henkilö ei pysty sitoutumaan hoitosuunnitelmaan.

2.2.4 Alaikäisten päihdehoito

Alaikäisten alle 18-vuotiaiden päihteiden käytöstä tulee tehdä lastensuojeluviranomaisille (sosiaalikeskuksen lapsiperheiden sosiaalityöntekijöille) lastensuojeluilmoitus (ks. Liite 5: Lastensuojeluilmoituslomake), mikäli lapsi/nuori vaarantaa terveyttään päihteitä käyttämällä. Ilmoituksen saatuaan lapsiperheiden sosiaalityöntekijät selvittävät lapsen/nuoren kokonaistilanteen yhdessä vanhempien ja muun lähiverkoston kanssa. Lapsi ja nuori ohjataan tarvittaessa esim. A-klinikan nuorisosaamalle, terveystarkastukseen ja huumeeseuloihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että lasta tuetaan omassa kasvuympäristössään. Lastensuojelulaki painottaa avohuollon tukitoimia ja niiden käyttöä ensisijaisena toimenpiteenä. Perheelle ja nuorelle voidaan tarjota lisäksi perhetyön ja erityisnuorisotyön palveluja. Myös koulukuraattorit ja kouluterveydenhoitajat ovat lapsen/nuoren ja vanhempien apuna.

Mikäli lapsen tai nuoren tilanne ei korjaannu avohuollon tukitoimenpiteiden avulla lapsen tai nuoren käyttäessä päihteitä, esimerkiksi huumeita, alle 18-vuotias päihteidenkäyttäjä voidaan sijoittaa päihdehoitoon erikoistuneeseen laitospäihdehoitoon lastensuojelulain perusteella. 1.1.2008 voimaan tulleen lastensuojelulain 40 §:n mukaan lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, kun seuraavat edellytykset täyttyvät yhtä aikaa;

- 1) puutteet lapsen huolenpidosta tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos

- 1) avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia tai osoittautuvat riittämättömiksi ja
- 2) sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaisia.

Kun lapsi/nuori on käyttänyt päihteitä niin, että hän on välittömässä vaarassa, hänet voidaan myös kiireellisesti sijoittaa lastensuojelulaitokseen.

Kangasalla lastensuojeluasioita hoitavat lapsiperheiden sosiaalityöntekijät, joihin saa yhteyden virka-aikana soittamalla lastensuojeluilmoitus/päivystys-puhelimeen. Lapsiperheiden sosiaalityöntekijät ovat yhteydessä lapsen/nuoren sijoitusasioissa Tampereen Asiakasohjaus Luotsiin, joka hoitaa seutukunnallisesti keskitetysti sijaishuoltoipaikkojen hankinnan.

Lastensuojelun sosiaalipäivystys virka-ajan jälkeen

Virka-ajan ulkopuolinen lastensuojelun sosiaalipäivystys hoidetaan seutukunnallisesti keskitetysti Sosiaalipäivystyksen kautta. Akuuteissa lastensuojelutilanteissa arkisin klo 16 jälkeen iltaisin ja viikonloppuisin kuntalaiset saava sosiaalipäivystykseen yhteyden Häätäkeskuksen 112 kautta.

Mikäli kangasalalainen lapsi tai nuori tarvitsee virka-ajan ulkopuolella kiireellistä sijoitusta sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijät voivat tehdä päätöksen lapsen sijoituksesta joko päivystysperheeseen tai Tampereella toimiviin perhetukikeskuksiin. Seuraavana arkipäivänä Kangasalan lapsiperheiden sosiaalityöntekijät ottavat asian hoidettavakseen.

Nuorten selviämisasema

Kangasalalainen päihtynyt nuori voidaan viedä Tampereelle Nuorten Selviämisasemalle, ellei häntä voida toimittaa kotiin. Selviämisasema on auki:

pe klo 20 – la klo 8
la klo 20 – su klo 8

Selviämisasemalta ollaan yhteydessä lapsen/nuoren vanhempiin ja Kangasalan sosiaalityöntekijöille tehdään asiasta lastensuojeluilmoitus.

2.2.5 Asumispalvelut

Kangasalla ei ole päihdeongelmaisten ympärivuorokautisia asumispalveluja. Mikäli päihdeongelmainen tarvitsee ympärivuorokautista tukea ja apua joko tilapäisesti tai pysyvästi, sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijät kartoittavat asiakkaan hoidon ja huollon tarpeen ja tarvittaessa annetaan maksusitoumus Kangasalan ulkopuolisiin asumispalvelupaikkoihin

PÄIHDEASIAIN NEUVONTA- JA HOITOPAIKKOJA KANGASALALAISILLE:

KANGASALAN SOSIAALIKESKUS

Palvelut **Elämänhallinnan tukeminen, neuvonta ja ohjaus päihdeasioissa, päihdetilanteen kartoitus, hoitopaikka- ja maksusitoumusasiat, alaikäisten päihteidenkäyttäjien lastensuojelutarpeen arviointi ja tukitoimet**

Kunnanvirasto II, Urheilutie 15, 36200 Kangasala
 puh. 03 5655 4050/opastus, neuvonta
 Puh. aika sosiaalityöntekijöille: ma-pe klo 12.00- 13.00
 Lastensuojeluilmoitukset: ma - pe klo 9-11 ja 12 -15,
 puh.050 469 9724
 Lastensuojelun sosiaalipäivystys klo 16 jälkeen puh.112

KANGASALAN TERVEYSKESKUS

Palvelut **Neuvonta ja ohjaus päihdeasioissa, korvaushoito, avokatkaisu omalääkärin ja päihdeongelmiin perehtyneen sairaanhoitajan vastaanotoilla sekä alkuvaiheen katkaisuhuito ja jatkohoidon suunnittelu.**
Hoitoon hakeutuminen tapahtuu omalääkärin kautta tai ottamalla yhteyttä päihdesairaanhoidajaan.

Keskusterveysasema, Herttualantie 28, 36200 Kangasala,
 puh. 03 5655 4000 /keskus
 Terveysasemat myös Kuhmalahdella, Ruutanassa, Sahalahdella ja Vatialassa.

Yöpäivystys Päihdesairaanhoidajat puh. 050-5743258 / 050-4308561
 Valkeakosken aluesairaala, Ulvajankatu, 37600 Valkeakoski
 puh. 03 31167 394 klo 21 – 08/ark., klo 21/viikonloppuisin

KANGASALAN SEURAKUNTA

Palvelut **Neuvonta, ohjaus ja sielunhoito, diakoniatyö, kotikäynnit Rajattomien päihdeleirit, saunapäivät ja biljardit**
 Myllystenpohjantie 2, 36200 Kangasala,
 puh. 040 309 8000/keskus, johon voi jättää yhteydenottopyynnön esim. päihdetyöstä vastaavalle diakonille

TAMPEREEN A-KLINIKKATOIMI, www.a-klinikka.fi/tampere

Avopalvelut **Hoidon tarpeen arviointi, yksilö-, pari- perhe- ja ryhmäterapia, akupunktio, tarvittaessa lääkehoito, Palvelut ovat maksuttomia muilta osin paitsi päiväosastohoito, johon tarvitaan kunnan maksusitoumus.**

A-klinikka Sumeliuksenkatu 13 A 8, 33100 Tampere
puh. 03 253 9600
yli 25-vuotiaille

Päiväosasto Sumeliuksenkatu 13 A, 2.krs. 33100 Tampere
puh. 03 253 9600
tehostettu avokatkaisu, hoitajakso yleensä 2 viikkoa

Nuorisoasema Sumeliuksenkatu 13 A 5, 33100 Tampere
puh. 03 253 9650
alle 25-vuotiaille

Matala Tuomiokirkonkatu 19, 33100 Tampere
puh. 03 3124 7200
avopalvelut huume- ja sekakäyttäjille ja heidän läheisilleen

Terveysneuvontapiste/Nervi Suvantokatu 6, 33100 Tampere
puh. 03 3124 7420
huumeidenkäyttäjien terveysneuvonta,
käyttövälineiden vaihtaminen, rokotukset

VERTAISTUKITOIMINTAA KANGASALLA:

AA KANGASALA

Aa-ryhmä kokoontuu lauantaisin klo 16.00
Kangasalan Linja-autoaseman nuorisotiloissa
(käynti takakautta)

A-KILTA KANGASALA

Vertaistukiryhmä keskiviikkoisin klo 18,
Kuohunharjuntie 15 C 20 Kangasala

KATKAISU- JA LAITOSKUNTOUTUS

TAMPEREEN A-KLINIKAN Kuntoutumiskeskus

Vipusenkatu 6, 33530 Tampere , puh. 03 3138 0200

Palvelut **Katkaisuhoito 7vrk, hoitoon tulosta sovitaan puhelimitse, lähetettä ei tarvita. Erillinen huumevieroitusryhmä. Kuntoutusosastohoito 28vrk., josta maksusitoumusasiassa yhteys etukäteen sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijään.**

MAINIEMEN KUNTOUTUMISKESKUS, www.mainiemikk.fi

Mainiementie 25, 16900 Lammi, puh. 633 2105

Palvelut **Laitoskuntoutusta katkaisuhoidon jälkeen 28vrk, Intervallijakso kuntoutumisjakson jälkeen, Korvaushoidon tehoste- ja kuntoutumisjaksoja.**
Kuntoutukseen hakeutuminen terveystieteiden keskuksen, A-klinikan, työterveyden tai sosiaalikeskuksen kautta. Ohjaava taho tekee lähetteen/kuntoutussuunnitelman. Maksusitoumusasioissa yhteys etukäteen sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijään.

KAIVANNON SAIRAALA

Lahdentie 1671, 36270 Kaivanto, puh. 03 31167054

Palvelut **Päihdepsykiatrisen yksikkö yli 18-vuotiaille mielenterveys- ja päihdeongelmallisille. Opioidiriippuvaisten korvaushoidon aloitus ja vieroitushoito. Hoitoon hakeudutaan lääkärin läheteellä.**

MUUT PÄIHDEHUOLLON LAITOSKUNTOUTUSPAIKAT

Kangasalan kunta on kilpailuttanut muut päihdehuollon laitostuntoutuspaikat, joihin sosiaalikeskuksen sosiaalityöntekijä voi myöntää maksusitoumuksen hoidontarpeen arvioinnin perusteella. Asiakas ei itse voi valita päihdehuollon laitostuntoutuspaikkaa.

NUORTEN SELVIÄMISASEMA

Sorinkatu 12 D, 33100 Tampere

pe - la 20 - 08, la - su 20 - 08, puh. 03 56577325

Päihtynyt nuori voidaan viedä selviämisasemalle yöksi, jos häntä ei voida viedä kotiin.

PÄIHTEITÄ KOSKEVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA LINKKEJÄ

Päihdepolitiikkaa säätelevissä laeissa pähteitä tarkastellaan ehkäisyn, kontrollin, asiakkaan oikeusturvan ja hoidon järjestämisen näkökulmasta.

***Alkoholilaki (1143/1994):* Alkoholin kulutuksen ohjaaminen säätelemällä mm. alkoholipitoisten aineiden valmistusta, myyntiä ja mainontaa. Laissa poistettiin kunnalta sillä aikaisemmin ollut mahdollisuus vaikuttaa alueellaan myönnettäviin yksittäisiin anniskelulupiin.**

Alkoholiohjelma 2004–2007 (STM julkaisuja 2004:7)

Asetus opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidosta eräillä lääkkeillä (33/2008)

***Huumausainelaki (1289/1993):* Laissa määritellään huumausaineiksi luokiteltavat aineet ja määrätään huumausaineille yleiskielto.**

Huumausainepoliittinen toimenpideohjelma vuosille 2004–2007 (STM julkaisuja 2004:1)

***Kansanterveyslaki (66/72):* Vastuu terveydenhuollosta on kunnalla.**

***Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992):* Potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvät oikeudelliset periaatteet.**

***Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/00):* Asiakaslähtöisyyden, luottamuksen sekä hyvän kohtelun ja palvelun edistäminen sosiaalihuollossa.**

***Laki päihteiden käsittelystä (461/73):* Päihtyneiden säilöönottoa koskevat määräykset.**

***Lastensuojelulaki (417/2007):* Lastensuojelulaki**

***Mielenterveyslaki (1116/90):* Tahdosta riippumatonta hoitoa koskevat säännökset.**

***Päihdehuoltolaki (41/1986):* Päihteiden ongelmakäyttöön ja siihen liittyvien sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisy sekä sisällöltään ja laajuudeltaan tarvetta vastaavan päihdehoidon järjestäminen säädetään kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan tehtäväksi.**

Päihdepalvelujen laatusuosituks (STM oppaita 2002:3)

***Raittiustyölaki (828/1982):* Kunnan tehtävä tehdä ehkäisevää päihdetyötä.**

***Rikoslaki ja laki rikoslain muuttamisesta (1304/1993):* Huumausainerikokset ja niiden rangaistukset.**

***Sosiaalihuoltolaki (710/1982):* Päihteiden käyttäjien tukeminen, henkilön, perheen ja yhteisön toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen.**

www.paihdelinkki.fi

PÄIHDEHUOLTO/PERUSTIETO- JA KUNTOUTUSSUUNNITELMALOMAKE
Laitoskuntoutusta varten

Nimi	Henkilötunnus
-------------	----------------------

Perhetilanne, taloudellinen tilanne, sosiaaliset suhteet ja harrastukset

Terveydentila

Päihteiden käyttö
Paljonko?
Mitä käyttänyt?
Kuinka usein?

Koulutus ja työkokemus

Asiakkaan tavoitteet ja odotukset päihdehoidolle

Asiakkaan tavoitteet päihdehoidon jälkeen

Suunnitelma

Suunnitelma (mm. kuntoutuslaitoksen hoitokertomus ja kuntoutussuunnitelma tiedoksi sosiaalikeskukseen)

Kangasala

sosiaalityöntekijä

ESITIETOLOMAKE / KUNTOUTUMISSUUNNITELMA

Nimi:	Henkilötunnus:
Osoite:	
Puh:	Kotikunta:

Odotukset kuntoutumisjaksolle:
Päihteiden käyttö:
Terveydentila (fyysinen ja psyykinen):
Lääkitys:
Sosiaalinen tilanne:
Aikaisemmat hoito- ja kuntoutusjaksot:
Kuntoutusjakson jälkeiset suunnitelmat:

Yhteyshenkilö avohuollossa (sosiaalityöntekijä):
Osoite, puhelinnumero ja sähköposti:
Muut yhteistyötahot:
Osoite, puhelinnumero ja sähköposti:
Lähettävä taho:
Osoite, puhelinnumero ja sähköposti:

Lisätietoja ja liitteet:

LASTENSUOJELUILMOITUSLOMAKE

Ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulaki (417/2007) 25 §:

”Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanotto toimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä ”

Lastensuojelulaki koskee alle 18-vuotiaita.

Lapsen nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Osoite /asuinkunta: _____

Lapsen huoltaja: _____

Lapsen hoitoontuloaika: _____

Lastensuojeluilmoituksen syy: _____

Aiempaa asiakashistoriaa: _____

Lapsen käyttämät mahdollisesti tiedossa olevat päihdyttävät aineet: _____

Onko asiasta ilmoitettu lapsen vanhemmille /huoltajalle kyllä ei

Onko asiasta keskusteltu lapsen /vanhempien kanssa kyllä ei

Ilmoituksen tekijä: _____

puh. _____

Ilmoitus lähetetään

Kangasala: Lapsiperheiden sosiaalityöntekijät
Kangasalan Sosiaalikeskus
Urheilutie 15, 36200 Kangasala

KYSELY ALKOHOLIN KÄYTÖSTÄ

Kysymykset perustuvat Maailman terveysjärjestön kehittämään AUDIT -testiin

Yksi alkoholiannos =

pullo (33 cl) keskiolutta tai siideriä,
lasi (12 cl) mietoa viiniä,
pieni lasi (8 cl) väkevää viiniä tai
ravintola-annos (4 cl) väkeviä

Annosten laskuavain:

iso tuoppi (0,5 l) keskiolutta tai mietoa siideriä = 1,5 annosta
iso tuoppi (0,5 l) A-olutta tai vahvaa siideriä = 2 annosta
pullo (0,75 l) viiniä (12 %) = 6 annosta
pullo (0,5 l) väkeviä = 13 annosta

Ympyröi kustakin kysymyksestä se vaihtoehto, joka lähinnä vastaa tilannettasi.**Kuinka usein juot olutta, siideriä tai muita**

alkoholijuomia? Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit pieniä määriä, esim. pullon keskiolutta tai tilkan viiniä.

- 0 en koskaan
1 noin kerran kuukaudessa tai harvemmin
2 2–4 kertaa kuukaudessa
3 2–3 kertaa viikossa
4 4 kertaa viikossa tai useammin

Kuinka monta annosta alkoholia yleensä olet ottanut niinä päivinä, jolloin käytit alkoholia?

- 0 1–2 annosta
1 3–4 annosta
2 5–6 annosta
3 7–9 annosta
4 10 annosta tai enemmän

Kuinka usein olet juonut kerralla kuusi tai useampia annoksia?

- 0 en koskaan
1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 kerran kuukaudessa
3 kerran viikossa
4 lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana sinulle kävi niin, että et pystynyt lopettamaan alkoholin-käyttöä, kun aloit ottaa?

- 0 ei koskaan
1 1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 joka kuukausi
3 joka viikko
4 lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana et ole juomisen vuoksi saanut tehtyä jotain, mikä tavallisesti kuuluu tehtäviisi?

- 0 ei koskaan
1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 kerran kuukaudessa
3 kerran viikossa
4 päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana runsaan juomisen jälkeen tarvitsit aamulla olutta tai muuta alkoholia päästäksesi paremmin liikkeelle?

- 0 en koskaan
1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 kerran kuukaudessa

- 3 kerran viikossa
4 lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana tunsit syyllisyyttä tai katumusta juomisen jälkeen?

- 0 en koskaan
1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 kerran kuukaudessa
3 kerran viikossa
4 päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana sinulle kävi niin, että et juomisen vuoksi pystynyt muistamaan edellisen illan tapahtumia?

- 0 ei koskaan
1 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
2 kerran kuukaudessa
3 kerran viikossa
4 lähes päivittäin

Oletko itse tai onko joku muu satuttanut tai loukannut itseään sinun alkoholinkäyttösi seurauksena?

- 0 ei
1 on, muttei viimeisen vuoden aikana
4 kyllä, viimeisen vuoden aikana

Onko läheisesi tai ystäväsi, lääkäri tai joku muu ollut huolissaan alkoholinkäytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit juomistasi?

- 0 ei
1 on, muttei viimeisen vuoden aikana
4 kyllä, viimeisen vuoden aikana

Viikossa juon ____ annosta. Testissä sain ____ pistettä.

Tarkistamisen varaa?

Olen menossa. "Vihreällä" 0–7 pistettä
"Keltaisella" 8–13 pistettä
"Punaisella" yli 14 pistettä

Jos sait kysymyksistä 8 pistettä tai enemmän tai jos viikkokulutuksesi on yli 16 annosta (nainen) tai yli 24 annosta (mies), on sinun syytä pysähtyä tarkkailemaan alkoholinkäyttöäsi. Neuvottele tarvittaessa hoitajan tai lääkärin kanssa.

KYSELY TUPAKAN, LÄÄKKEIDEN JA HUUMEIDEN KÄYTÖSTÄ

Vastaamisohje: Ympyröi parhaiten omaa tilannettasi kuvaava vaihtoehto!

- 1. Tupakoitko?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, montako savuketta tupakoit päivässä?
_____ savuketta/pv
- 2. Oletko aiemmin tupakoinut?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit ja montako savuketta
poltit päivässä? _____ kpl
- 3. Käytätkö rauhoittavia-, mieliala- tai unilääkkeitä?** a) Kyllä b) En
- 4. Oletko aiemmin käyttänyt rauhoittavia-, mieliala- tai unilääkkeitä?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____
- 5. Poltatko hashista?** a) Kyllä b) En
- 6. Oletko aiemmin polttanut hashista?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____
- 7. Käytätkö amfetamiinia tai ekstaasia?** a) Kyllä b) En
- 8. Oletko aiemmin käyttänyt amfetamiinia tai ekstaasia?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____
- 9. Käytätkö heroiinia?** a) Kyllä b) En
- 10. Oletko aiemmin käyttänyt heroiinia?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____
- 11. Käytätkö kokaiinia?** a) Kyllä b) En
- 12. Oletko aiemmin käyttänyt kokaiinia?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____
- 13. Käytätkö muita huumeita (morfiinia, LSD:tä tms.)?** a) Kyllä b) En
- 14. Oletko aikaisemmin käyttänyt muita huumeita (morfiinia, LSD:tä tms.)?** a) Kyllä b) En
Jos kyllä, milloin aloitit/lopetit? _____ a) Kyllä b) En